

७. आजारी पडण्याचा प्रयोग

द. मा. मिरासदार (जन्म-१९२७) : प्रसिद्ध लेखक, कथाकथनकार. 'गप्पागोष्टी', 'गप्पांगण', 'गाणारा मुलूख', 'गुदगुल्या', 'जावईबापूंच्या गोष्टी', 'ताजवा', 'भुताचा जन्म', 'माझ्या बापाची पेंड', 'मिरासदारी' इत्यादी कथासंग्रह प्रसिद्ध. 'नावेतील तीन प्रवासी' हा अनुवाद, तसेच 'अंगतपंगत', 'बेंडबाजा' हे विनोदी निबंधही प्रसिद्ध.

मुलाचे आजारपणाबाबतचे विचार व त्याचे दवाखान्यातील वागणे याचे मार्मिक व विनोदी वर्णन लेखकाने प्रस्तुत पाठात केले आहे.

आपण एकदाही कधी दुखणेकरी नव्हतो, ही गोष्ट ध्यानात आल्यावर मोठी लाज वाटली. छे, छे ! निदान एखाद-दुसऱ्या वेळी तरी आपण आजारी पडायचे होते ! टायफॉइड, क्षय, न्यूमोनिया असली मोठमोठी, गोड दुखणी राहू द्या बाजूला ; पण थंडीताप, खोकला, पडसे यांपैकी काहीतरी माझ्या वाटणीला यायला हवे होते. निदान पोटदुखी, डोकेदुखी यांतले तरी काही. आपल्या स्वतःच्या मालकीची एकही औषधाची बाटली अजून असून नये ! एखादेही साधे इंजेक्शन माझ्या वाटणीला येऊ नये काय ?

आमच्या घरात नेहमी कुणीतरी आजारी पडायचे. आई नेहमी खोकायची. बाबांना दर आठ दिवसांनी पडसे यायचेच. दादा कॉलेजात जात असला तरी त्याचे अंग नेहमी दुखायचे. कधीकधी ताईचे हात दुखायचे, पाय दुखायचे. तीही गादी टाकून झोपायची. सगळ्यांची औषधे मोठी छान असायची. संत्री, मोसंबी, सफरचंद, खडीसाखर, बेदाणा, पेढे, गोड औषध यांचा मारा सारखा चाललेला असायचा. चार दिवस आजारी पडून अशक्तपणा आला, म्हणजे शिराही रोज व्हायचा. हा सगळा प्रकार पाहून आपण आजारी नाही, या गोष्टीचे मला अत्यंत दुःख होऊ लागले. जे पदार्थ ही सगळी मंडळी आजारी म्हणून खात असत, ते 'औषध' या नावाखाली मोडत असत. त्यामुळे त्यांना हात लावायची मला सक्त मनाई असे. ही औषधे आपणही बरोबरीने

घ्यावीत आणि त्यांच्या दुःखात सहभागी व्हावे असे मला फार वाटू लागले.

या विचाराने मला काही सुचना. घरातल्या माणसांचा मला मोठा राग येऊ लागला. त्यांचा स्वार्थीपणा पाहून मी अगदी चिडून गेलो. ती मंडळी स्वतःच इतक्या वेळा आजारी पडत होती, की माझ्या वाटणीला कोणतेच आजारपण येत नव्हते. ते काही नाही. आपण आजारी पडून डॉक्टरांकडून औषध आणायचेच, असे शेवटी मी ठरवून टाकले.

मग नेहमीप्रमाणे मी रोजच्या तीन-चार बाटल्या घेतल्या आणि डॉक्टरांकडे गेलो. चड्डीच्या खिशात मी स्वतःची बाटली निराळी जपून ठेवली होती.

दवाखान्यात खूप गर्दी होती. खूप माणसे असली म्हणजे मला फार बरे वाटे, कारण त्यामुळे बराच वेळ दवाखान्यात बसता येते. शिवाय बसलेल्या माणसांच्या चेहऱ्यांकडे बघता येते. काय छान दिसतात एकेक लोक !

हळूच मी खुर्चीवर बसलो आणि लोकांकडे टकामका बघू लागलो. काही लोक कण्हत होते. कुणी इंजेक्शन घेऊन बसले होते. आपल्या दंडावरल्या पिवळ्या डागाकडे मोठ्या फुशारकीने पाहत होते. त्यांच्याकडे पाहून मला त्यांचा फार हेवा वाटू लागला.

हळूहळू पुष्कळ लोक निघून गेले. मग मी हळूच माझी छोटी बाटली डॉक्टरांच्या टेबलावर सरकवली

शिक्षकांसाठी : विद्यार्थ्यांकडून ही कथा प्रसंगानुसार वाचून घ्यावी. या कथेचे विद्यार्थ्यांकडून सादरीकरण करून घ्यावे. वर्तमानपत्रे, मासिके यांमध्ये आलेल्या विविध कथांचा संग्रह करून त्यांचे विद्यार्थ्यांकडून समजपूर्वक प्रकट वाचन करून घ्यावे.

आणि म्हणालो, “डॉक्टर मला बरं वाटत नाही हो, मलाही औषध हवं आहे.”

“असं? मग ये इकडे. बघू, तपासू.” असे म्हणत डॉक्टरांनी मला खाटेवर झोपायला सांगितले. त्या गुलगुलीत खाटेवर झोपताना अशी काही मजा वाटली म्हणता! इतक्या वेळा आपण दवाखान्यात आलो; पण या खाटेवर पडायचे सुख कधीसुद्धा आपल्या वाट्याला आले नव्हते. आता डॉक्टर ती छान नळी आपल्या छातीवर, पोटावर लावतील, तपासतील. कदाचित इंजेक्शनसुद्धा देतील. नाही कुणी म्हणावे! मग कसले तरी औषध बाटलीत भरून देतील. अहाहा!... आपल्यालाही स्वतंत्र बाटली मिळायची तर एकूण! दादाची आणि ताईचीच एट नको काही एवढी...!

आनंदाने मी खाटेवर लोळत होतो. एवढ्यात डॉक्टर खोलीत आले. त्यांनी मला तपासले. इकडे, तिकडे, पालथे वळायला सांगितले. गळ्यातली नळी छातीवर लावली, जीभ बघितली, तेव्हा तर मला अगदी धन्य धन्य वाटू लागले. त्यांनी जेव्हा पोटावर एकदम टिचकी मारली, तेव्हा तर मला खूप हसायलाच आले. मग मी डॉक्टरांना सांगितले, “डॉक्टर इंजेक्शन द्या बरं का. ताईला आणि दादाला खूप झालीत आतापर्यंत. आता मला पाहिजे. निदान एक तरी.”

डॉक्टर म्हणाले, “हो का?”

मग क्षणात मनात एक धाडसी विचार चमकून गेला. अगदी खासगी आवाजात मी डॉक्टरांना विचारले, “तुम्हाला ऑपरेशन करता येतं का हो डॉक्टर?”

डॉक्टर माझ्याकडे एकदम बघायला लागले. थोडे

थांबून म्हणाले, “का रे बाबा?”

“नाही. करायचं असलं तर ते सुद्धा करा. मी काही घाबरत नाही.” डॉक्टर पाहतच राहिले. मला वाटले, ते बहुतेक माझ्या सूचनेवर विचार करत असावेत. ‘होय’ म्हणाले तर फारच चांगले झाले. ऑपरेशन केलेच त्यांनी तर मग काय विचारता! तसाच पळतपळत घरी जाईन. सगळ्यांना ऑपरेशन दाखवीन. पण डॉक्टर थंडपणे म्हणाले, “बराय. आता असं

कर, तू उतर खाली.” मी मोठ्या नाखुशीनेच खाली उतरलो. त्यांच्या चेहऱ्याकडे उत्सुकतेने बघू लागलो.

“हे बघ, तुला काही झालं नाही. समजलं ना? ठणठणीत आहे तब्येत तुझी, तेव्हा औषध काही नाही. पळ. जा घरी.”

डॉक्टरांचे हे बोलणे ऐकून माझी फार निराशा झाली. मी रडकुंडीला येऊन म्हणालो, “असं काय हो? द्या ना मला एखादं औषध.”

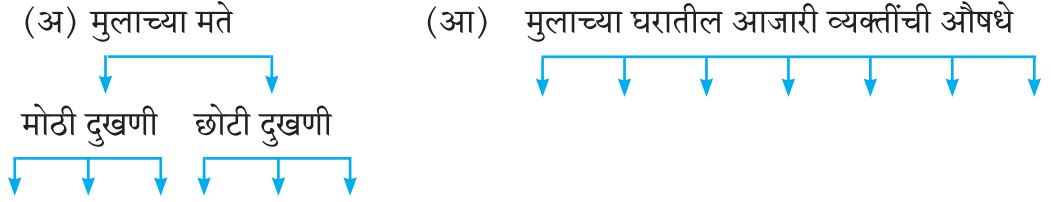
शब्दार्थ : पडसे – सर्दी. हेवा वाटणे – असूया वाटणे. एट – तोरा. मनात विचार चमकणे – मनात विचार येणे. नाखुशी – नाराजी.

प्र. १. केव्हा ते लिहा.

- (अ) पाठातील मुलाला घरच्यांच्या दुःखात सहभागी व्हावे, असे वाटू लागले.
 (आ) मुलाने डॉक्टरांकडून औषध आणायचेच, असे ठरवले.
 (इ) मुलाला धन्य धन्य झाल्यासारखे वाटले.
 (ई) डॉक्टरांचे बोलणे ऐकून मुलाची निराशा झाली.

प्र. २. आकृत्या पूर्ण करा.

प्र. ३. खालील तक्ता पूर्ण करा.

आपण आजारी असताना काय करू शकत नाही?	आपण आजारी नसताना काय करू शकतो?
_____	_____
_____	_____
_____	_____

प्र. ४. तुमच्या घरातील एखादी व्यक्ती आजारी पडल्यास तिला मदत म्हणून तुम्ही काय कराल, ते लिहा.

चर्चा करा. सांगा.

- पाठामध्ये दुखणेकरी हा शब्द आलेला आहे. दुखणेकरी म्हणजे सतत आजारी पडणारी व्यक्ती. खाली काही वाक्यप्रचार व म्हणी दिलेले आहेत. शिक्षक व पालक यांच्याशी चर्चा करून त्यांचा अर्थ समजून घ्या. त्यांचा वाक्यांत उपयोग करा.

(१) इतिश्री	(४) चोरावर मोर	(७) घागरगडचा सुभेदार
(२) छत्तीसचा आकडा	(५) लंकेची पार्वती	(८) उंटावरचा शहाणा
(३) जमदग्नीचा अवतार	(६) कळीचा नारद	(९) गळ्यातला ताईत

खेळूया शब्दांशी.

(अ) खालील शब्दांना मराठी भाषेतील पर्यायी शब्द लिहा.

- (अ) डॉक्टर- (आ) ऑपरेशन- (इ) मेडिसीन- (ई) पेशंट-

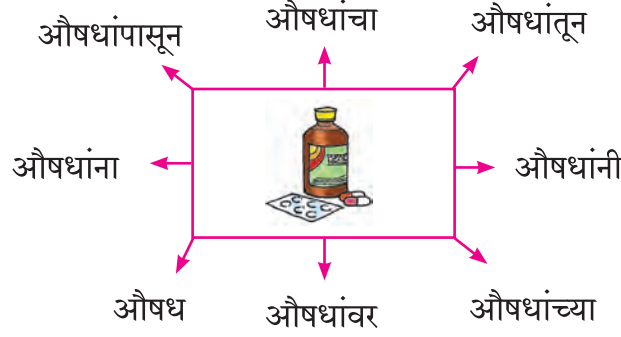
(आ) 'गुलगुलीत बिछाना' याप्रमाणे खाली दिलेल्या चौकोनांतील शब्दांच्या जोड्या जुळवा.

टवटवीत	बटबटीत
चमचमीत	मिळमिळीत
ठणठणीत	गुळगुळीत

जेवण	भाजी
डोळे	आरोग्य
दगड	फूल

_____	_____
_____	_____
_____	_____

(इ) खाली दिलेल्या चौकोनातील चित्रासंबंधी काही शब्द दिलेले आहेत, त्या शब्दांचा उपयोग करून वाक्ये तयार करा.

(ई) कंसात दिलेल्या वाक्प्रचारांचा उपयोग करून खालील वाक्ये पूर्ण करा.

(सुचेनासे होणे, सक्त मनाई असणे, फुशारकी मारणे, ठणठणीत असणे)

(अ) सुलेमानचाचा रोज सकाळी फिरायला जातात, त्यामुळे त्यांची तब्येत.....

(आ) ध्वनिक्षेपकाच्या आवाजामुळे घरात आजोबांना काही

(इ) जॉन आज शाळेत नवीन कंपास घेऊन आला होता. वर्गातील सर्व मुलांना दाखवत तो खूप होता.

(ई) तो रस्ता खासगी असल्यामुळे आपले वाहन तेथून नेण्याला.....

उपक्रम :

मराठी भाषेत विनोदी लेखन करणाऱ्या लेखकांची व त्यांच्या साहित्याची शिक्षक, पालक यांच्या मदतीने यादी करा. विनोदी गोष्टी वाचा व वर्गात सांगा.

सारे हसूया.

संजू : मोहन, हे बोटार आकडे का लिहिलेस ?

मोहन : अरे माझी आजी म्हणते, “नुसत्या बोटार आकडेमोड करता आली पाहिजे.”

अजय : थंडी वाजते तेव्हा तू काय करतोस ?

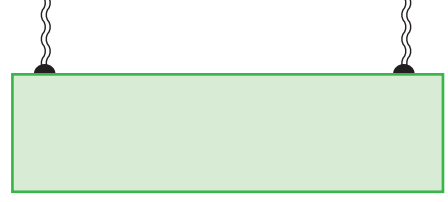
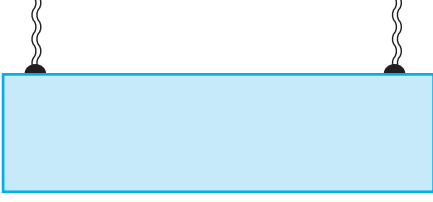
विजय : मी मेणबत्तीजवळ बसतो.

अजय : आणि खूप थंडी वाजली तर ?

विजय : मेणबत्ती पेटवतो.

संदेश तयार करूया.

- दवाखाना वा दवाखान्याच्या परिसरात अनेक पाट्या असतात. त्या वाचा. त्यांवरील मजकूर खालील रिकाम्या पाट्यांवर लिहा.

आपण समजून घेऊया.

टेबलावर फुलदाणी आहे.

पिले घराबाहेर उडाली.

कमला विनयापेक्षा उंच आहे.

वरील अधोरेखित शब्द स्वतंत्र नाहीत. वर, बाहेर, पेक्षा हे शब्द अनुक्रमे टेबल, घरे, विनया या शब्दांना जोडून आले आहेत, म्हणून ती शब्दयोगी अव्यये आहेत. आता, पूर्वी, नंतर, पर्यंत, आत, मागे, शिवाय हीदेखील शब्दयोगी अव्यये आहेत.

जेव्हा शब्दयोगी अव्यये नाम किंवा सर्वनाम यांना जोडून येतात, तेव्हा नामाच्या किंवा सर्वनामाच्या मूळ रूपात बदल होतो. अशा शब्दांना सामान्यरूप म्हणतात. उदा., शाळा-शाळेत, फाटक-फाटकात, रस्ता-रस्त्याला, मुले-मुलांना.

लक्षात ठेवा : शब्दयोगी अव्यय व क्रियाविशेषण अव्यय यांत फरक आहे.

- खालील वाक्यांतील शब्दयोगी अव्यये अधोरेखित करा.

(अ) आमच्या शाळेसमोर वडाचे झाड आहे.

(आ) मुलांनी फुगेवाल्याभोवती गर्दी केली.

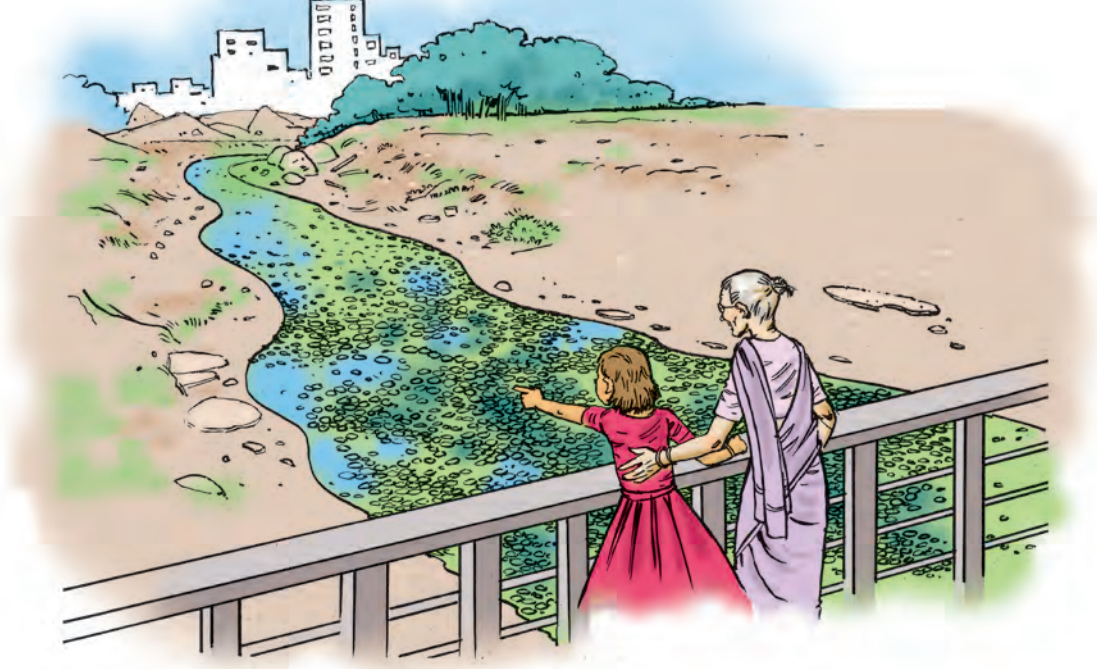
(इ) आमचा कुत्रा मला नेहमी मित्राप्रमाणे भासतो.

(ई) देशाला देण्यासाठी तुमच्याकडे दहा मिनिटे वेळ आहे का ?

शिक्षकांसाठी : विद्यार्थ्यांना शब्दयोगी अव्ययांची विविध उदाहरणे देऊन अधिक सराव करून घ्यावा. तसेच विद्यार्थ्यांकडून वेगवेगळ्या विषयांवर आधारित घोषवाक्ये, सूचना सुवाच्य अक्षरांत लिहून घ्याव्यात. वर्गात किंवा शाळेच्या परिसरात लावाव्यात.

● आपली समस्या आपले उपाय-१

● चित्र पाहा. संवाद वाचा.

नीता : आजी हे बघ, नदीतलं पाणी दिसतच नाही.

आजी : हो, नदीत जलपर्णी उगवली आहे.

नीता : जलपर्णी म्हणजे काय गं आजी?

आजी : पाण्यात उगवणारी वनस्पती.

नीता : ती पाण्यात का उगवते?

आजी : पाणी अशुद्ध, प्रदूषित झालं की उगवते.

नीता : आजी, आपल्यामुळेच नदीचं पाणी प्रदूषित झालयं ना!

आजी : हो, माणसांच्या वाईट सवयींमुळे नदीची हानी होत आहे. शहराच्या सांडपाण्यातून,

रासायनिक खतांचा वापर केलेल्या शेत जमिनीतून झिरपणाऱ्या पाण्यातील किंवा कारखान्याच्या सांडपाण्यातील नायट्रोजन व फॉस्फरस ही द्रव्ये पाण्यात मिसळली की जलपर्णी वाढते. जलपर्णीची वाढ ही खऱ्या अर्थाने जलप्रदूषणाची निदर्शक आहे.

नीता : अरेरे! आजी, आता या जलपर्णीचं काय करायचं?

आजी : पाणी दूषित होणार नाही याची काळजी घ्यायची.

विचार करा. सांगा.

❖ नदीचे पाणी कशामुळे प्रदूषित होते?	❖ जलपर्णी उगवल्याने पाण्यावर कोणता परिणाम होतो?
❖ नदीचे पाणी प्रदूषित होऊ नये, म्हणून काय उपाय करता येतील?	❖ नदीमध्ये जलपर्णी होऊ नये, यासाठी काय करायला हवे, असे तुम्हांला वाटते?

● आम्ही जाहिरात वाचतो.

खुशखबर ! खुशखबर ! खुशखबर !

शब्दगंगा येऊ द्या घरोघरी!

पुस्तकांचे भव्य प्रदर्शन

प्रदर्शनाची वैशिष्ट्ये

- छोट्यांसाठी व मोठ्यांसाठी स्वतंत्र दालन.
- नामवंत साहित्यिकांची पुस्तके.
- विविध विषयांवरील पुस्तके.
- मुलांसाठी आवडत्या गोष्टींची, प्रयोगांची, कोड्यांची आणि कृतींची पुस्तके.
- सायंकाळी ७ ते ८ या वेळेत नामवंत साहित्यिक आपल्या भेटीला व प्रत्यक्ष वार्तालाप करण्याची संधी.

कालावधी : १५ ते २० ऑक्टोबर २०२१

वेळ : सकाळी १०.०० ते सायं. ८.००

स्थळ : शारदा विद्यालयाचे सभागृह

पुस्तक खरेदीवर
२०% सवलत.

त्वरा करा.
आपला पुस्तकसंग्रह
समृद्ध करा.

उद्घाटन समारंभ : १५ ऑक्टोबर सकाळी ठीक १० वाजता.

उद्घाटक : शारदा विद्यालयाचे संस्थापक श्री. विजेंद्र सातपुते.

● वरील जाहिरातीच्या आधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- (१) ही जाहिरात कशासंदर्भात आहे?
- (२) कोणत्या कालावधीमध्ये पुस्तक प्रदर्शन भरवण्यात येणार आहे?
- (३) पुस्तक प्रदर्शनाची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
- (४) प्रदर्शन कोठे भरणार आहे?
- (५) शंभर रुपयांच्या खरेदीवर किती रुपयांची सवलत मिळणार आहे?
- (६) पुस्तक प्रदर्शनात तुम्ही कोणत्या प्रकारची पुस्तके खरेदी कराल, ते लिहा.

ओळखा पाहू!

- (१) हात आहेत; पण हालवत नाही.
- (२) पाय आहेत; पण चालत नाही.
- (३) दात आहेत; पण चावत नाही.
- (४) नाक आहे; पण श्वास घेत नाही.
- (५) केस आहेत; पण कधी विंचरत नाही.

शिक्षकांसाठी : विद्यार्थ्यांना विविध प्रसारमाध्यमांद्वारे प्रसारित होणाऱ्या विविध जाहिरातींचे श्रवण/वाचन करण्यास प्रवृत्त करावे.